

Jmenoval se Vasil Jaroslav Chudoba, * 21.10.1919 Český Boratín

V mimořádně pohnutém historickém období od vypuknutí druhé světové války, která začala přepadením Polska Německem 1. září 1939, se u nás na Volyni odehrálo nespočetné množství lidských tragédií. Připojení západní Ukrajiny k Sovětskému svazu způsobilo výrazné narušení společenských i mezilidských vztahů. Deportace polských občanů, účastníků polsko-sovětské války na Sibiř, násilná kolektivizace v zemědělství, připravovaná hromadná deportace zámožnějších českých občanů do Kazachstánu nebo do podobných míst — to vše vytvářelo atmosféru nedůvěry a strachu z budoucnosti.

A potom přišel dvacátý druhý červen 1941. Den, na který nikdo z nás, očitých svědků událostí, jež po něm následovaly, nemůže zapomenout. Německá armáda obsadila Volyň během krátké doby a vlastní válečné operace se projeví především nálety na města Luck a Rovno a na vojenské objekty.

Důsledky německé okupace však byly nepředstavitelně kruté a tragické. Jen heslovitě: vyhlazovací zajatecké tábory, ghetta a masové vyvražďování Židů, deportace na nucené práce do Německa, trestné výpravy okupační armády a barbarské vypalování obcí a vraždění jejich obyvatel, řádění ukrajinských nacionalistů-banderovců, partyzánské bojové akce, česká odbojová organizace Blaník a jiné.

České obce byly v té době jako ostrůvky v rozbouřeném moři. Útočiště v nich hledali a většinou nacházeli Židé, sovětsí vojenští zajatci, jimž se podařilo z německých lágrů uprchnout, nebo se jim vůbec vyhnout, ale také Poláci i sovětsí partyzáni. Nebylo jich mnoho, snad ani ne tisíc všech dohromady, ale o to výmluvnější jsou jejich nejrozmanitější osudy. Některé byly již popsány, některé na své zveřejnění ještě čekají, ale o většině z nich se již nikdo nic nedoví — protagonisté si je vzali do hrobu.

Zde je můj osobní příběh z té vzdálené doby. Jmenoval se Vasil a pocházel z daleké Sibiře. Byl mým vrstevníkem, ale když se u nás v srpnu 1941 objevil a prosil o chléb, byl na něj žalostný pohled. V rozedraných zbytcích uniformy, unavený, vyhublý, s očima plnýma nejistoty a jen s malou jiskřičkou naděje sotva stál na nohou a čekal. Nebylo těžké poznat, odkud přichází. V zajateckém táboře v Lucku denně po stovkách umírali v důsledku týrání, hladu, a nemocí sovětsí vojáci. Nebylo mnoho těch, kterým se podařilo uniknout. Na první pohled bylo zřejmé, že je mu třeba účinné pomoci, že nestačí dát mu najíst. To by mu spíše uškodilo.

A tak se Vasil stal členem naší rodiny. Dva roky žil u nás s doklady na cizí jméno, za složité situace a stálého nebezpečí. Velmi jsme se sblížili a dobře jsme si rozuměli. Když mu začalo hrozit bezprostřední nebezpečí smrti, tentokrát od banderovců, ukryli jsme ho u příbuzných v Lucku, kde se dočkal příchodu sovětské armády. Já jsem mezi tím odešel do naší československé vojenské jednotky Od té doby jsme o sobě nevěděli.

V roce 1947 mi rodiče k velké mé radosti při reemigraci přivezli všechny knihy z mé studentské knihovničky. To bylo celé mé jmění. A také dopis od Vasila z Lucka. I já jsem mu napsal, ale můj dopis se vrátil s poznámkou, že se adresát odstěhoval.

Čas plynul, léta ubíhala, život šel dál. Řadu let jsem věnoval práci ve Svazu Čechů z Volyně a v redakci jeho zájmového týdeníku Věrná stráž. A tak se stalo, že jsem se ke svému učitelskému povolání a ke svým knihám vrátil až mnohem později, než jsem si původně přál.

Psal se rok 1961. To jsem již učil ruský jazyk a literaturu na střední ekonomické škole v Rakovníku. Přípravoval jsem se k tématu o Puškinovi a vzpomněl jsem si, že bych měl mít ve své „studentské“ knihovně z Volyně výbor z jeho díla. Našel jsem tu knihu a se zálibou v ní zalistoval. Objevil jsem tam zažloutlý list papíru, který mohl sloužit jako záložka. Energickým písmem na něm bylo napsáno: Altajskij kraj, stancija Altajskaja, Korableva Matrena Stěpanovna. Adresa Vasilovy matky! Alespoň takto si ji chtěl přiblížit v těch nepředstavitelně těžkých válečných letech, když si u nás četl Puškinovy verše.

Události teď dostaly rychlý spád. Do děje zasáhly i mimořádně příznivé shody okolností. Ještě týž den jsem napsal Vasilově matce dopis, v němž jsem jí vylíčil historii našeho přátelství a žádal jsem ji, aby mi o Vasilovi podala zprávu. Matrena Stěpanovna ale již nežila. Zemřela před patnácti lety a nikdo z rodinných příslušníků v uvedeném místě nebydlel. A přece dopis našel pravého adresáta téměř přímo. Jak se to stalo? Vasil se po válce přestěhoval do Semipalatinska v Kazachstánu, kde žila jeho starší sestra Anna. Založil si rodinu a věnoval se své práci. V době, kdy jsem psal dopis jeho matce, odjela Anna na návštěvu k příbuzným. Když se vracela, navštívila i matčin hrob na stanici Altajské a zašla si na kus řeči ke známým, u nichž kdysi Matrena Korablevová bydlela. A právě v tu dobu přišel listonoš a přinesl můj dopis adresovaný Vasilově matce. Přijala ho její dcera, Vasilova sestra Anna. Byl jsem hluboce dojat, když jsem dostal od Vasila telegram, v němž potvrzoval příjem dopisu a vyjadřoval city shodné s mými. Brzy nato přišla od něho obsáhlá zpráva a potom další a další. Přátele si mají vždy co říci.

Mé přání navštívit po válce bývalý Sovětský svaz nyní podstatně zesílilo. Byla tu reálná perspektiva setkání s přítelem, s nimž jsme společně překonávali velmi nebezpečný úsek našeho života za mimořádných okolností a s nímž mne pojily upřímné citové vztahy. Uskutečnit toto přání nebylo tehdy jednoduché. Bezvízový styk neexistoval a turistický ruch se teprve začal rozvíjet. Zvláštní možnost ve formě výherních zájezdových známek nabízel Svaz československo-sovětského přátelství. Tuto slosovatelnou známku čís. 413043 jsem v listopadu 1961 dostal od své tchýně a vyhrál jsem čtrnáctidenní zájezd do Moskvy, Leningradu a Kyjeva. Pozoruhodný byl i způsob, jakým moje tchýně známku získala. Na návsi v Milostíně potkala pana Čebiše, předsedu místní odbočky SČSP.

„Dobrý den, paní Opatová,“ pozdravil pan Čebiš mojí tchýni. „Nechcete si koupit los?“ — dodal. Mínil tím onu zájezdovou známku. „To nechci,“ odvětila rezolutně paní Opatová. „Nikdy jsem na žádný los nic nevyhrála.“ „Mám už poslední a stojí jenom jednu korunu,“ naléhal pan Čebiš. „Ani tu korunu nemám“, nedala se zlákat moje tchýně. „To nevádí,“ pravil pan Čebiš. „Dáte mi ji třeba zítra“ a vnutil ji onen „los“.

Poctivě mu ho druhý den zaplatila, známku dala mně a slosování v Rakovníku se konalo do týdne. Přál bych každému prožít takové pocity radostného vzrušení, jaké jsem měl v tu chvíli, když jsem si ověřil, že ten můj „los“ skutečně vyhrál.

S Vasilem jsme se setkali v Moskvě, kam přiletěl ze Semipalatinska, na nejfrekventovanější Gorkého třídě, kdy jsme to nejméně čekali. Poznal mě bezpečně v hustém davu chodců a zavolal: „Jaroslav!“ Potom jsme setkání náležitě oslavili s celou skupinou účastníků tohoto zájezdu šťastných výherců.

Ani můj příběh s Vasilem nebyl tak zcela ojedinělý. Vyprávěla mi paní Marie Janatová od nás z Českého Boratína, že s „jejich zajatcem“ Alčenkem se po letech setkala na Volyni, kam ji pozval a mimořádně se jí věnoval.

Jak tragicky zasáhla tato válka do osudů milionů lidí a jak málo bylo těch, kterým se podařilo zachránit život způsobem, o němž jsem vyprávěl.

Občasník Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel Zpravodaj číslo 8/1996.